VERSLAG

VAN DE

TWEE-EN-VIJFTIGSTE ZOMERVERGADERING

DER

NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING,

GEHOUDEN TE BERGEN OP ZOOM

op Zaterdag 17 Juli 1897,

des morgens ten 11 ure.

Eere-Voorzitter de heer Mr. A. F. A. Leesberg.

Met hem zijn tegenwoordig de heeren: A. van den Brandt, Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts, Jhr. J. B. Humalda van Eysinga, H. W. Groll, D. ter Haar, D. van der Hoop, K. J. W. Kempers, H. J. H. Latiers, Dr. J. G. de Man, Dr. J. C. H. de Meyere, Dr. A. C. Oudemans Jsz., Mr. M. C. Piepers, L. J. van Rhijn, Dr. A. J. van Rossum, P. J. M. Schuyt, P. C. T. Snellen en F. M. van der Wulp.

Van de heeren K. Bisschop van Tuinen, Mr. A. Brants, Mr. A. J. F. Fokker, Dr. A. W. M. van Hasselt, J. Jaspers Jr., Dr. F. W. O. Kallenbach, A. A. van Pelt Lechner, Dr. J. Th. Oudemans, H. C. Redeke, C. Ritsema Cz. en Dr. H. J. Veth is bericht ontvangen, dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

De **Eere-Voorzitter**, Mr. A. F. A. Leesberg opent de vergadering met de volgende toespraak:

Mijne Heeren!

Het is mij aangenaam van deze plaats, mij door Uwe vergadering te Lochem verleden jaar aangewezen, U welkom te heeten op de Zomervergadering der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, thans voor de 52ste maal te houden; in het bijzonder den heer Jhr. J. B. Humalda van Eysinga, die voor het eerst onze vergadering bijwoont. Hij zal ontwaren, dat niet alléén wetenschappelijke banden de leden vereenigen, maar ook oprechte vriendschap in onze vereeniging heerscht.

Reeds éénmaal, zoo ik mij niet vergis, vergaderden wij te Bergen op Zoom en wel onder praesidium van Mr. A. J. F. Fokker, en bewijst uw talrijke opkomst mij, dat de keuze dezer plaats goed was gezien en dat gij allen gaarne te Bergen op Zoom zijt teruggekeerd.

Hoewel geen Noord-Brabander, noch van geboorte, noch van inwoning, ben ik toch door vele familiebanden aan deze provincie gehecht en daardoor ook dikwijls in de gelegenheid geweest, hare rijke flora en fauna te bewonderen en lief te hebben.

Moge deze vergadering en ook onze voorgenomen excursie naar het landelijke Putten alweder de vriendschapsbanden, die ons onderling in de zoo geliefde wetenschap der Entomologie verbinden, in deze dagen vaster knoopen.

Moge onze excursie door goed weder en rijke vangst worden bekroond en mogen onder mijne leiding, waarvoor ik ruimschoots op Uwe bekende welwillendheid reken, de wetenschappelijke mededeelingen tal van nieuwe gezichtspunten in de Entomologie openen.

Ik verklaar de vergadering geopend en verzoek thans den Voorzitter het Jaarverslag uit te brengen, dat aldus luidt:

Mijne heeren!

Nog geheel vervuld van de aangename herinneringen, die onze 51ste Zomervergadering, op 20 Juni 1896 te Lochem onder de leiding van Mr. A. Brants gehouden, bij mij heeft nagelaten, zie ik mij weder de welkome taak opgelegd, U een jaarverslag over

het wel en wee onzer vereeniging sedert bovenvermeld tijdstip aan te bieden.

Beginnen wij met het ernstige gedeelte onzer lotgevallen, met het «wee». Dit werd ons, helaas! in het afgeloopen jaar niet bespaard. De Nederlandsche Entomologische Vereeniging verloor door den dood niet minder dan vier leden, meest sinds lang aan haar verbonden. Het zijn de heeren:

A. A. van Bemmelen, lid sedert 1855—1856.
W. Roelofs, » » 1887—1888.
Dr. J. W. Schubärt, » » 1857—1858.
en Emile Seipgens, » » 1876—1877.

Ofschoon onder de rubriek «Gewone leden» gerangschikt, waren de meeste van hen daarom toch geene «gewone» menschen. Wat A. A. van Bemmelen als directeur der Rotterdamsche diergaarde, eene der voornaamste zoölogische inrichtingen van ons land, is geweest, behoef ik hier niet breedvoerig te vermelden, daarvoor is mijn Verslag ook de aangewezen plaats niet, maar zeker mag het wel opzettelijk in het licht worden gesteld, dat hij de man was, die het eerst de aandacht der entomologen vestigde op het zoo belangrijk onderwerp van het trekken der insecten. In het kwartijntje, getiteld: Handelingen der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, uitgegeven van 1854—1857 en de bescheiden voorlooper van ons Tijdschrift, vinden wij van p. 81—103 eene uitgebreide en met zorg bewerkte mededeeling over het bovenvermelde onderwerp, die stellig nog met vrucht kan worden geraadpleegd, ja, naar het mij voorkomt, eene blijvende waarde bezit. Zij doet het ons betreuren dat de heer van Bemmelen later geene gelegenheid meer heeft gevonden om, zooals zijn wensch was, zijne waarnemingen en mededeelingen over hetzelfde onderwerp voort te zetten [1]). De sedert 1857 geheel veranderde aard van zijn' werk-

1) Niet onnoodig komt het mij voor, van deze gelegenheid gebruik te maken, om ook nog eens de aandacht te vestigen op eene mededeeling over hetzelfde onderwerp van Mr. M. C. Piepers, in het Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch Indië, deel 50 (1890) p. 193—257, getiteld: Observations sur des vols de Lepidoptères aux Indes orientales et considérations sur la nature probable de ce phénomène.

kring belette hem, zich werkdadig met de Entomologie bezig te houden al bleef hij in onze geliefkoosde wetenschap een levendig belang stellen.

Wijlen onze collega W. Roelofs mocht in tweederlei opzicht een merkwaardig man heeten. Niet alleen was hij een Coleopteroloog van den eersten rang en in het bijzonder eene autoriteit wat betreft de zoo uitgebreide en moeijelijke familie der Curculioniden of Snuitkevers, maar alle kunstlievenden, in en buiten ons land, kenden hem ook als een beroemd schilder, die zijne kunst hartstochtelijk beminde. Hij mocht dus wel eene logenstraffing heeten van de uitspraak, dat niemand twee heeren kan dienen. Zoowel als entomoloog en als schilder was Roelofs beide even uitmuntend. Hoe aantrekkelijk bovendien zijn omgang, door zijn beminnelijk karakter, door zijn' eenvoud en zijne wellevendheid was voor hen die met hem verkeerden, kunnen onder anderen zij getuigen, die gewoon zijn, de gezellige Haagsche bijeenkomsten te bezoeken. Roelofs schreef vrij wat over Coleoptera — ook ons Tijdschrift verrijkte hij met enkele bijdragen — doch sedert hij Brussel, waar hij lang had gewoond, verliet en zich te 's Gravenhage vestigde, minder, daar hij zich bij zijne verhuizing tevens van zijne verzameling Coleoptera had ontdaan. Hoewel zijne gezondheid in de beide laatste jaren wankelend was, liet hij zich toch nog bewegen om op nieuw zijne woonplaats naar België over te brengen; het was echter alleen om er zijn graf te vinden. Slechts weinige dagen na zijn vertrek uit het vaderland ontsliep hij. Roelofs was een Amsterdammer van geboorte.

Al wat over de goede eigenschappen die hart en geest sieren van Roelofs kon worden vermeld, mag ook van Emile Seipgens worden gezegd. Mij dunkt dat ieder die hem kende, hem genegen moest zijn. Ook hij hield zich met de studie der Coleoptera bezig doch was meer als goed verzamelaar, een der medewerkers van Dr. Everts, trad echter niet als entomologisch auteur op. Daarentegen heeft hij zich, door zijne Limburgsche novellen, een gevestigden naam gemaakt als letterkundige.

Wat Dr. J. W. Schubärt aangaat, zoo geloof ik niet, dat hij onder de werkende entomologen behoorde, doch zijn bijna veertigjarig lidmaatschap is toch een sprekend bewijs van het belang, dat hij in onze Vereeniging stelde.

Voor zijn lidmaatschap bedankte de heer W. G. Huet te Leiden, terwijl het Bestuur zich verplicht zag aan te nemen, uithoofde van het niet voldoen der contributie, dat het lid Otto Netscher van zijne betrekking tot onze Vereeniging afzag. Hij werd dus geschrapt.

Daarentegen traden toe, als begunstigers:
Mevr. de Wed. A. A. Lechner, geb. van Pelt, te Arnhem,
Jhr. A. F. Meyer, te Arnhem;

als buitenlandsch lid:
de heer Julius Weiss, te Deidesheim,

en als gewoon lid, de heeren:
Jhr. J. B. Humalda van Eysinga, te Wageningen,
H. J. Lycklama à Nyeholt, te Rotterdam,
en Tiddo Folmer, te Utrecht.

De Vereeniging telt dus:
21 Begunstigers,
9 Eereleden,
10 Correspondeerende leden,
4 Buitenlandsche leden en
99 Gewone leden.
143

Over den staat der geldmiddelen onzer Vereeniging wacht ons het bericht van den Penningmeester, waarnaar ik zoo vrij ben, te verwijzen evenals naar dat van onzen Bibliothecaris, over den toestand der beide boekverzamelingen. [1])

Van ons Tijdschrift zagen de afleveringen 1 en 2 van deel 39 op 18 Juni 1896 het licht, 3 en 4 op 23 December van hetzelfde jaar. Aan den wensch van verschillende leden, dat iedere jaargang ook binnen een jaarkring zou verschijnen, is dus voldaan.

1) Dit laatste is niet ingekomen. Men zie verder het Verslag der Vergadering.

Dit is vooral kunnen geschieden, omdat de Redactie heeft besloten, voortaan den kleurendruk, — inderdaad reeds sedert jaren gedeeltelijk gebezigd — thans voor alle platen aan te wenden. Van het volgende, of 40ste deel, is aflevering 1 juist verschenen en aan de inteekenaren toegezonden, aflevering 2 is op de pers en voor de afleveringen 3 en 4 is reeds ruimschoots stof voorhanden.

In mijn voorgaand Verslag zeide ik, dat, behalve de juist verschenen Catalogus der Diptera van Zuid-Azië door ons eerelid F. M. van der Wulp, nog andere belangrijke werken over Entomologie bij leden onzer Vereeniging onderhanden waren. Met de uitgave van een dier werken werd inderdaad spoedig daarna een begin gemaakt en een tweede is op de pers. Van het eerstvermelde, getiteld: de Nederlandsche insecten; door Dr. J. Th. Oudemans, uitgegeven door de firma Martinus Nijhoff, zagen reeds verscheidene afleveringen het licht. Dit werk vervangt het uitverkochte van wijlen Dr. Snellen van Vollenhoven, de Gelede dieren van Nederland, dat in 1861 bij A. C. Kruseman werd uitgegeven. Ik zal het hier niet nader bespreken, want ik meen te kunnen volstaan met te verwijzen naar de zeer waardeerende aankondiging door Dr. H. J. Veth, in de juist verschenen eerste aflevering van het 40ste deel van ons Tijdschrift, waarmede ik geheel instem en wil alleen den wensch uiten, dat het aan schrijver en uitgever moge gelukken, deze belangrijke onderneming te bekwamer tijde tot een goed einde te brengen.

Niet minder belangrijk is het tweede werk hetwelk ik op het oog heb, de bewerking der Coleoptera van Nederland, door Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts. Toen wijlen Dr. J. A. Herklots in 1851 de zoo belangrijke uitgave der Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland ondernam, zeide hij wel is waar in de voorrede op pag. III « Lijsten dus, uit alle klassen van dieren, uit alle oorden van ons vaderland bijeen te brengen, is het hoofddoel van dit boek » maar hij hoopte toch dat het bij die « Lijsten » niet zoude blijven maar dat zij zouden leiden tot het zamenstellen van goede handleidingen voor de beoefenaren der Dierkunde. Nog geruimen tijd

nadat de uitgave der Bouwstoffen was begonnen, liet het zich echter niet aanzien, dat de hoop van Dr. Herklots spoedig vervuld zoude worden, want in de Gelede dieren van Nederland, als bovenvermeld, in 1861 uitgegeven, riep Dr. Snellen van Vollenhoven op p. 114 van deel I eenigszins moedeloos uit: «Hoeveel jaren zullen nog verloopen eer die Fauna het licht zal zien!» Toch is het sedert anders geworden; de orde der Lepidoptera werd geheel bewerkt, de Hemiptera Heteroptera ook, van eene bewerking der Diptera verscheen het eerste deel, ook de Thysanura zijn beschreven en nu wacht ons in het werk van Dr. Everts, den grondigen kenner der orde, eene beschrijving der in Nederland waargenomen Coleoptera. Wenschen wij hem van harte geluk er mede, dat hij in zijne zoo belangrijke onderneming, waaraan hij sedert vele jaren arbeidt, zoo ver geslaagd is. Geholpen door een staf van trouwe medewerkers, die ook hier een bewijs leverden van dat voorbeeldig onderling hulpbetoon, waarvan Generaal van Hasselt in zijnen brief aan de Vergadering te Lochem gewaagde, vermeerderde door hunne vlijtige nasporingen het getal der als inlandsch bekende soorten, volgens Dr. Snellen van Vollenhoven in 1861 ruim 1300 (zie Gel. Dieren I p. 145), tot ruim 3000. Heeft zijn werk eenmaal het licht gezien, dan zal Dr. Everts voor zich een onvergankelijk gedenkteeken hebben gesticht en te gelijk aan de beoefenaren der Coleopterologie in Nederland een onschatbaren dienst hebben bewezen door hen eene vaste basis voor hunne verdere studiën te geven. Ik geloof ook wel de firma Nijhoff, die mede deze uitgave ondernam te mogen gelukwenschen en de leden onzer Vereeniging aan te bevelen, haar krachtig te steunen.

Aan het eind van mijn Verslag gekomen zijnde, geloof ik, dat wij met voldoening op het verledene mogen terugzien. Maar laat het daarbij niet blijven. Altijd voorwaarts! zij onze leuze. Er is nog veel te doen.

De **Eere-Voorzitter** bedankt hierop den heer Snellen voor de zaakrijke wijze, waarop hij in zijn verslag den toestand der Vereeniging heeft geschetst en verzoekt thans den Penningmeester zijn

verslag betreffende den finantieëlen toestand der Vereeniging uit te brengen.

Deze deelt thans het volgende mede:

Algemeene Kas.

Ontvang.

Saldo van vorige rekening.	*f*	766.07
Contributiën van leden en begunstigers	»	764.50
Storting van den heer J. Weiss, als buitenlandsch lid.	»	35.—
Ontvangen renten	»	103.14^5
	f	1,668.71^5

Uitgaaf.

Onkosten van vergaderingen . . .	*f*	16.50		
Lokaalhuur voor de bibliotheek en vergoeding aan den concierge . .	»	230.70		
Vergoeding aan den Bibliothecaris .	»	100.—		
Aankoop en inbinden van boeken .	»	170.79^5		
Drukken van verslagen, circulaires, enz.	»	159.41^5		
Bijdrage aan de Phytopathologische Vereeniging	»	5.—		
Premie van assurantie	»	10.90		
Voorschotten aan den Secretaris . .	»	24.84		
» » » Penningmeester	»	18.87		
» » » Bibliothecaris .	»	14.35		
» » » Voorzitter . .	»	5.60		
Belegging van kapitaal, aankoop van *f* 100.— Cert. 3 pCt. N. W. S.	»	99.37	»	856.34
		Batig saldo	*f*	812.37^5

Fonds voor de uitgave van het Tijdschrift.

Ontvang.

Saldo van vorige rekening	*f*	473.18
Subsidie van het Rijk	»	500.—
Geleverde exemplaren aan de leden	»	246.—
Verkochte exemplaren door den boekhandel . . .	»	230.80
Verkochte vroegere jaargangen . . , ...	»	73.50
Bijdragen van begunstigers . . . . , ...	»	110.—
	f	1,633.48

Uitgaaf.

Drukloon	*f*	454.92		
Vervaardigen van platen	»	528.—		
Kosten van verzending en voorschotten aan de Commissie van Redactie .	»	43.16		
Premie van assurantie (voor de oplagen van vroegere jaargangen) .	»	3.40		
Zegel en leges op de Rijkssubsidie geheven	»	1.90	*f*	1,031.38
		Batig saldo	*f*	602.10

Fonds der bibliotheek Hartogh Heys van de Lier.

Ontvang.

Saldo van vorige rekening.	*f*	49.68^{5}
Toelage van Mevrouw Hartogh Heys van Lier . .	»	400.—
	f	449.68^{5}

Uitgaaf.

Aankoop en inbinden van boeken .	*f*	312.57^{5}		
Aandeel in de lokaalhuur	»	100.—		
Premie van assurantie	»	9.55	»	422.12^{5}
		Batig saldo	*f*	27.56

Op voorstel van den Voorzitter belasten de heeren Kempers en ter Haar zich met het nazien der rekening en stellen zij voor, na een woord van dank gebracht te hebben aan den Penningmeester, dezen voor zijn beheer te déchargeren, waarmede de vergadering zich vereenigt.

In aansluiting aan zijn verslag, deelt de Voorzitter thans mede, dat van den Bibliothecaris bericht is ontvangen, dat deze door familieomstandigheden verhinderd is de vergadering bij te wonen; doch tevens, dat het verslag omtrent den toestand der bibliotheken niet in de vergadering is ingezonden. Hierover ontstaat een levendig debat, waarbij voornamelijk betoogd wordt de wenschelijkheid, dat de leden op de hoogte worden gehouden van de aanwinsten van de bibliotheken, hetzij door schenking, hetzij door aankoop. Vooral is het gedurende eenige jaren achterwege blijven van genoemd verslag reeds zeer te betreuren, doordien de catalogi der bibliotheken nog steeds op zich laten wachten. De aanwezige leden spreken dan ook den wensch uit, dat het bestuur maatregelen neme, om hierin verandering te brengen.

De Voorzitter betuigt zijn leedwezen over het niet verschijnen van de bedoelde catalogi en zal thans zorg dragen, dat klachten hierover niet meer zullen inkomen.

Tevens is het den Voorzitter aangenaam, thans te kunnen mededeelen, dat het werk van Dr. Everts over de Inlandsche Coleoptera, nu ter perse is. Het Bestuur heeft gemeend, de uitgave hiervan te moeten steunen en is verzekerd, dat de leden met dit besluit zullen instemmen. Voor het eerste deel van bedoeld werk is aan Dr. Everts *f* 125.— uit het fonds van Eyndhoven toegezegd, terwijl een bijdrage voor het tweede deel later zal worden besproken.

Thans is aan de orde de benoeming van twee leden in de Commissie van Redactie van het Tijdschrift voor Entomologie, zijnde de Heeren Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts en Mr. A. F. A. Leesberg aan de beurt van aftreding. Beide leden worden met bijna algemeene stemmen herbenoemd en verklaren zich gaarne bereid deze benoeming te aanvaarden.

Het voorstel van het Bestuur tot benoeming van den heer

Dr. L. Zehntner te Pasaroean tot correspondeerend lid der Vereeniging wordt met algemeenen bijval ontvangen en wordt, nadat de Voorzitter er op gewezen heeft, welke belangrijke onderzoekingen genoemde entomoloog in Ned.-Indië heeft gedaan, den Secretaris opgedragen dezen van zijne benoeming kennis te geven.

Als plaats, waar de volgende Zomervergadering zal gehouden worden, wordt Venlo bepaald, nadat nog eerst eene stemming tusschen deze plaats en Amersfoort is gehouden. De heer A. van den Brandt wordt tot Eere-Voorzitter voor deze vergadering benoemd en verklaart zich gaarne bereid deze benoeming te aanvaarden, den wensch er bijvoegende, dat de dan aanwezige leden de schoone omstreken van Venlo kunnen leeren kennen onder betere weersgesteldheid, dan het geval was, toen de Vereeniging aldaar in 1894 vergaderde.

De huishoudelijke aangelegenheden thans behandeld zijnde, stelt de Eere-Voorzitter voor de gebruikelijke pauze te houden.

Na de pauze vertoont de heer **Snellen** in de eerste plaats een exemplaar van *Sphinx convolvuli*, hem door ons medelid, den heer P. T. Sijthoff te Bandoeng, West-Java, toegezonden. Dit voorwerp, dat de heer Sijthoff dood tegen een boomstam had gevonden, is met spitse, doornachtige uitwassen, zijnde zwammen, bezet die er een allerzonderlingst voorkomen aan geven. De heer Sijthoff wist dan ook in den beginne niet wat hij zag. Een dergelijk voorwerp, mede eene Sphingide en met nog langer doornen bezet, is in het werk van Cramer, Uitlandsche Kapellen, deel III pl. 267 fig. A, B afgebeeld en op p. 267 *Sphinx Achmenides* uit Suriname genoemd. Cramer herkende echter den aard van die doornachtige uitwassen zeer goed en teekent aan, dat zich toenmaals reeds verscheidene dergelijke exemplaren in de verzamelingen bevonden en wel niet alleen vlinders, maar ook andere insecten. Spreker had er echter nog nooit een gezien.

Verder deelt de heer **Snellen** mede, dat hij op den eersten Juni laatstleden aan den Hoek van Holland komende, met het doel daar eene excursie te houden, verrast werd door het zien eener zeer groote menigte Libelluliden. Reeds even voor het eindpunt der spoorlijn

had hij dien overvloed van korenbouten opgemerkt, maar zag er tusschen de huizen en verder binnenwaarts, op de duinen nog meer. Het was toen 3 uur in den namiddag. Tot den avond toe bleven de dieren lustig en onvermoeid rondvliegen maar begaven zich toen voor en na ter ruste. Volgens bericht van iemand die spreker er naar vroeg, waren de insecten ongeveer tegen den middag komen opzetten; van waar, was niet opgemerkt. De wind was zuidwest, middelmatig sterk en het was niet bijzonder warm. Al de voorwerpen die spreker ving, behoorden tot *Libellula quadrimaculata.*

Eene dergelijke waarneming, dezelfde soort betreffende, is medegedeeld door den heer N. H. de Graaf, Handelingen der Nederlandsche Ent. Vereeniging p. 104 en in de tabel van den heer van Bemmelen, op. cit. p. 101, 102 zijn een aantal gevallen over zwermen van *quadrimaculata* vermeld.

De heer **Everts** vestigt de aandacht op het zeer belangrijke « *Illustrierte Zeitschrift für Entomologie, offizielles Organ der Berliner entomologischen Gesellschaft* ». Daarin treft men telkens merkwaardige opstellen aan van duitsche en oostenrijksche entomologen. Niet alleen systematische, maar ook biologische bijdragen komen daarin herhaaldelijk voor. Bepaaldelijk wijst spreker op een stuk in band II n°. 18, over « die Lautäusserungen der Käfer » van Sigm. Schenkling, met eene plaat. Daarin wordt in beknopten vorm een overzicht gegeven van de verschillende wijzen, hoe het geluid bij deze insecten wordt voortgebracht. Eerst omschrijft Schenkling « das Summen, das Klopfen, das Knipsen, das Schiessen en das Stridulieren »; daarop wordt het stridulatie-orgaan bij 9 verschillende Coleoptera-familiën besproken.

Wegens het vele belangwekkende is dit tijdschrift zeer aan te bevelen.

De heer **van den Brandt** wenscht naar aanleiding van de onderstelling, geuit in de vorige zomervergadering, dat *Plusia moneta* F. thans weder minder voorkomt, te constateeren, dat hij na dien tijd nog één exemplaar heeft gevonden. In de maanden Mei en

Juni van dit jaar heeft hij ondanks al zijn zoeken op de oude vindplaatsen en ook in andere tuinen, waar Aconitum-struiken groeien, geen spoor van rups of pop meer ontdekt, zoodat hij hieruit besluit, dat deze schoone vlinder thans onze streken verlaten heeft.

Daarentegen kan hij melding maken van eene andere nog al zeldzame vlindersoort *Erastria venustula* Hbn., bij de kapel van Genoy ten noorden van Venlo in buitengewoon groot aantal vliegend door hem aangetroffen. Zij vlogen in den avond van den 10den Juni bij eene zoele, warme lucht in een jong dennenbosch tusschen het gras. In korten tijd had hij er een dertigtal gevangen, doch de meeste exemplaren waren beschadigd, doordien het vangnet door den mist vochtig was geworden. De schoone rooskleurige tint van het vlindertje was hierdoor verdwenen. Daar de rups op braamstruiken leeft en deze echter niet in de nabijheid groeiden, vermoedt hij, dat de vlinders in het dennenbosch eene schuilplaats tegen de vochtige lucht gezccht hebben.

Tevens laat hij ter bezichtiging rondgaan een exemplaar, door hem den 24sten Augustus bij Venlo gevangen, van eene *Acronycta*-soort welke hij vermoedt, dat *Acronycta cuspis* Hbn. zal zijn, naar de kenmerken die de heer Caland voor deze soort in het Tijdschr. voor Ent. deel XXXIX, pag. LXXV, aangaf, oordeelende.

De heer **Schuyt** laat ter bezichtiging rondgaan eenige geprepareerde rupsjes van Microlepidoptera, als *Grapholitha suffusana* Zell., *Retinia Buoliana* W.V., *Tineola biselliella* Humm. enz., die allen hunne natuurlijke kleur en gedaante behouden hebben. Zij waren geprepareerd op de wijze door Dr. C. Hinneberg te Potsdam toegepast; diens manier van prepareeren verschilt eenigszins van die, door Dr. Oudemans beschreven. De rupsjes worden op de gewone wijze van hunne ingewanden ontdaan en op een glazen buisje geschoven, dat natuurlijk zoo fijn mogelijk moet zijn en waaraan de endeldarm van zelf blijft kleven. Daarna wordt het velletje door middel van een spuitslang opgeblazen en gedroogd, doch in plaats

van een prepareeroven wordt hiertoe een eenvoudige drievoet van koperdraad gebruikt, waarop een stuk blik, niet horizontaal doch schuins op de manier van een paneel op een schildersezel gelegd is. Onder dezen drievoet wordt een brandende spirituslamp gezet, die het blik spoedig genoegzaam verhit om daarbij in weinige minuten de rups te drogen.

Deze methode brengt spreker gedurende de vergadering in toepassing en worden de resultaten zeer geroemd.

De heer **van Rossum** herinnert er aan dat op de laatste wintervergadering (*Verslag* in het Tijdschrift voor Entomologie Deel XL p. 15) Dr. J. Th. Oudemans de goedheid had, namens hem mede te deelen dat de opkweeking der parthenogenetische en der uit kruising ontstane *Cimbex*-larven, (waarvan hij exemplaren vertoonde op de zomervergadering te Lochem) [1]) voorspoedig is gegaan. Nadere bijzonderheden omtrent groei, vervelling, enz. dezer larven hoopt hij later in een uitvoeriger opstel mede te kunnen deelen.

Op de zomervergadering te Lochem (1896) had spreker tevens bericht dat hij bezig was eene proef te nemen of de wesp van *Cimb. lutea* L. bij eenigszins langdurig verblijf op beukenbladeren er wellicht toe overgaan zou hierop eieren te leggen. Gedurende acht dagen heeft hij er eene op laten vertoeven: zij wendde geen enkele poging aan om in het beukenblad te zagen. Hij plaatste haar toen op takjes van wolwilg; terstond ging zij zagen en leggen, hoewel dit haar meer moeite scheen te veroorzaken dan het zagen in gladde bladeren. Eene andere wesp welke nog later, 23 Juni, verschenen was, begon eerst na een paar dagen op *Salix caprea* te leggen, maar gaf dikwijls de pogingen op om dan een ander blad te zoeken. Aan de jonge viltige bladen werd de voorkeur gegeven boven de kale oudere die harder zijn. Beide wespen waren afkomstig uit larven die met gladbladerige wilg gevoed waren; zij legden hare eieren dus op voedsel dat zij in larventoestand niet gebruikt hadden. Over het geheel hebben zij weinig eieren

1) Zie *Tijdschr. v. Entom.* Dl. XXXIX p. CXXIII en p. CXXV.

gelegd; zij bleven hiermede bezig tot den 9den Juli toen zij beide stierven. Uit deze onbevruchte eieren, die bij lange tusschenpoozen gelegd werden, zijn geene larven te voorschijn gekomen; slechts in een paar eitjes kon spreker een begin van larvenontwikkeling waarnemen; zij werden later alle nattig òf verdroogden Het was spreker door andere bezigheden niet mogelijk geweest zooveel zorgen aan deze eieren te wijden als aan de kweeking op gladde wilg in de vorige maand. Aangezien het gebleken is dat de op waardenwilgen gevonden larven zonder eenig bezwaar groot te brengen zijn met bladen van wolwilg, zal het waarschijnlijk doelmatiger zijn deze proef te herhalen met wespen wier larven dit laatste voedsel reeds gebruikten. Wellicht is het mogelijk dan uit te maken of de roode op wolwilg levende Cimbex-larve eene varieteit van *Cimb. lutea* is, waarvoor zij door Brischke en Zaddach gehouden wordt. Konow houdt echter de op wolwilg levende voor eene bijzondere soort *Cimbex capreae* n. sp. Zie: Konow, « Uber die Tenthrediniden Gattungen Cimbex und Trichiosoma » (*Wiener Entom. Zeit.* XVI Jahrg. 1897 p. 105).

Spreker heeft ook eene wesp van *Cimb. lutea* geruimen tijd op kamperfoelie doen verblijven. Volgens Kuwert zouden « die Loniceren-Sträucher oft im August ganz entlaubt dastehen », tengevolge van vreterij dezer Cimbex-larven (Zie: Kaltenbach, *Die Pflanzenfeinde aus der Klasse der Insecten*, p. 305). De wesp heeft niet de minste pogingen aangewend om in deze bladeren te zagen, en bij herhaalde proeven weigerden de larven ook steeds dit voedsel te gebruiken.

Spreker komt thans tot eenige resultaten welke hij in den zomer 1897 heeft verkregen.

1⁰. Uit 28 cocons der parthenogenetische larven van *Cimb. lutea* L. verschenen na éénjarige overwintering van 29 Mei tot 1 Juli 17 wespen welke alle van het manlijk geslacht waren. Hoewel er nog 11 cocons over zijn en hieruit na tweejarige overwintering misschien vrouwelijke exemplaren te voorschijn zouden kunnen komen, is na het verkregen resultaat de veronderstelling niet te gewaagd dat bij deze Cimbices, even als bij de honigbijen, uit

onbevruchte eieren slechts mannetjes ontstaan. [1]) Er zijn bij deze parthenogenetische wespen wel eenige kleine exemplaren, maar over het algemeen zijn zij toch ongeveer van dezelfde grootte als de manlijke wilgenwespen die spreker vroeger gekweekt of in den omtrek van Arnhem gevangen had. Zij werden met suikerwater gevoed en konden op deze wijze 8 à 12 dagen in het leven gehouden worden.

Uit eene der parthenogenetische larven verscheen 17 Mei eene sluipwesp: *Paniscus glaucopterus* L. De larve was tijdens het ververschen van het voedsel, bij vergissing met een wilgentakje verwijderd. Bij telling bleek dat er eene larve te weinig was, en daar spreker verhinderd werd de wilgentakjes terstond na te zien, werden deze voorloopig geplaatst bij ander versch voedsel dat zich buiten bevond. Den volgenden morgen circa 8 ure werd de larve daar ook weder gevonden, maar zij bezat een verdacht zwart plekje achter den kop. Zij werd afzonderlijk bewaard en het vermoeden dat zij aangestoken zou zijn werd bevestigd door de verschijning van den Paniscus uit den cocon. Spreker heeft in zijn stadstuintje deze sluipwesp nooit waargenomen. In de vroege morgenuren van den 13den Juli 1896, moet er toch eene bespeurd hebben dat aldaar een slachtoffer te vinden was, waarin zij een ei kon deponeeren!

2⁰. Uit de 13 cocons van larven welke door kruising van *Cimb. fagi* Zadd. ♂ × *Cimb. lutea* L. ♀ ontstaan waren, verschenen van 10 Mei tot 14 Juni, na éénjarige overwintering 11 manlijke wespen. Sommige exemplaren zijn iets grooter dan de parthenogenetische; de donkere zoom aan spits en achterrand der vleugels is bij beide duidelijk waar te nemen. Overigens zijn de vleugels bij deze zoowel als bij de parthenogenetische wespen kleurloos; maar bij sommige exemplaren namen zij na eenige dagen een eenigszins blauw tintje aan. Een dezer wespen onderscheidde zich door de kleur der monddeelen welke in het oogloopend rooder was; bij eene andere was de thorax dof, welke bij de overigen glimmend was. De beharing van thorax en schedel is over het algemeen

1) Von Siebold verkreeg echter in 1880—1884 uit onbevruchte eieren van *Cimbex connata* Schr. uitsluitend wijfjes! (Katter, *Entom. Nachr.* Heft. VII, pag. 93.)

geringer bij deze exemplaren dan bij de parthenogenetische; een kenmerkend verschil tusschen beide wespen kon spreker niet constateeren. Dat er ook uit deze cocons alleen mannetjes voortkwamen, geeft te denken; hoewel hij de copulatie van *Cimb. fagi* ♂ met *Cimb. lutea* ♀ waargenomen heeft (bij eene *lutea* zelf tweemaal) rijst de vraag of er wel bevruchting heeft plaats gehad. Indien dit niet het geval is geweest, kunnen de vrouwelijke wespen toch eieren gelegd hebben, waaruit larven te voorschijn komen. De groote gelijkenis tusschen de parthenogenetische en de gekruiste larven, en de gelijkenis welke de wespen van beuk en wilg buitendien onderling bezitten, maakt de oplossing van deze vraag nog moeilijker. Spreker schreef hierover aan den als autoriteit bekende hymenopteroloog Konow te Teschendorf, terwijl hij hem wespen ter bezichtiging zond. De heer Konow had de welwillendheid hierop te antwoorden: « Die parthenogenetischen Exemplare gehören der *lutea* an, sind aber auszerordentlich klein und schwächlich. Sehr interessant sind die Kreuzungs-exemplare, die mehr die Charaktere der *lutea* zeigen, aber die für *fagi* charakteristische Mittelfurche des Rückenschildchens besitzen. Wenn dieselben in der Natur gefunden worden wären, müszten sie für Aberrationen der *lutea* gelten. Sehr gespannt bin ich auf das Resultat der Kreuzung von *fagi* und *connata* ».

Spreker laat daarop parthenogenetische en hybridische wespen ter bezichtiging rondgaan. Eenige beschouwers deelen zijne meening dat het kenmerkende verschil bij deze exemplaren niet zoo duidelijk in het oog springt.

3°. Den 25sten Mei was na eenjarige overwintering eene vrouwelijke wesp van *Cimbex fagi* Zadd. verschenen uit eene larve, welke spreker van den heer D. ter Haar ontvangen had en door dezen aan de Meerwijk bij Nijmegen gevonden was. Spreker had van deze vindplaats nog geene larven verkregen, doch vernam van den heer ter Haar dat zij er vroeger reeds door hem waargenomen waren. Het fraaie uitgekomen wijfje was hooggeel gekleurd (onderlijf bij anus: oranje), bijzonder krachtig ontwikkeld en grooter dan spreker er ooit eene aanschouwd had — eene waardige wedergade van het

kolossale beukenmannetje door Dr. Oudemans gekweekt. Het lag nu voor de hand te onderzoeken of zij met een wilgenmannetje paren wilde. Daar spreker er geen bezat, ging hij er op uit om zoo mogelijk een dergelijk exemplaar te vinden. Het geluk diende hem; reeds den avond van denzelfden dag vond hij in het wilgenwaardje tegenover het Malburgsche veer een mannetje dat echter zeer klein was.

De vrouwelijke beukenwesp was intusschen terstond na hare verschijning van suikerwater voorzien en op wilgentakjes gezet; zij wilde niet zagen. Den 27sten Mei werd zij op beuk overgebracht en den 28sten waren er een vijftal eitjes gelegd, welke later nog met zes vermeerderd werden. Mr. A. Brants had de goedheid van deze parthenogenetische eieren en van de behuizing op het beukenblad afbeeldingen te maken. De groene eitjes waren afzonderlijk verspreid; slechts twee waren naast elkander in een blad gelegd. Bij de wilgenwesp had spreker in den zomer van '96 waargenomen dat er in den regel 3—5 op één blad gelegd werden. De beukenwesp zaagt ook dikwijls zonder eieren in de gemaakte opening te leggen.

Des namiddags werd deze *Cimbex fagi* ♀ te samengebracht met den gevonden *Cimbex lutea* ♂. De kleine man was zeer begeerig een huwelijk te sluiten, maar hij kon de groote dame niet bemachtigen. Zij verweerde zich; er ontstond een gevecht. Zij worstelden tusschen takjes en bladeren en over den grond — en op eens had het mannetje in den strijd een voorpoot verloren. Het ongelukkige slachtoffer van de liefde had «een blauwe scheen» gekregen, — en was een bruine scheen kwijt! Hij was toen te stumperig om verdere pogingen met den gewenschten uitslag bekroond te zien; hij zag hier echter noode van af; wanneer het wijtje in zijne buurt kwam trachtte hij haar nog te grijpen, maar zij onttrok zich nu gemakkelijk.

Spreker bezat toen vier manlijke hybridische wespen, afkomstig uit eieren van het wilgenwijfje dat met den beukenman gepaard was. Zij waren iets grooter dan de verslagen wilgenman en zeer wierig, zoodat zij zelfs herhaaldelijk door het gaas heenbeten dat over hun verblijf gespannen was; wat spreker nog niet bij andere

exemplaren opgemerkt had. Overigens leefden [1]) zij in het genot van suikerwater eendrachtelijk te samen zonder ooit te krakeelen en koesterden zich op bladeren in den zonneschijn, waarbij zij met het achterlijf op en neer wippen. Merkwaardig was het te zien, hoe plotseling de goede verstandhouding veranderde toen het beukenwijfje in het glas gezet werd. Het was eene treffende illustratie van La Fontaine's: « Deux coqs vivaient en paix: une poule survint et voila la guerre allumée! . . . Amour tu perdis Troie! » Er ontstond oogenblikkelijk groote beroering onder de vreedzame mannen; zij pakten elkaar verwoed aan en vochten. De sterkste hield zijn medeminnaar « bij de keel » vast terwijl deze achteroverlag en snorde met de vleugels en hoog opgeheven achterlijf dreigend over hem heen. Nu en dan trachtte een ander van de gelegenheid gebruik te maken om aan het wijfje liefdeblijken te betoonen, maar zij beet vinnig van zich af.

Afzonderlijk werden daarop de manlijke wespen bij het wijfje gebracht en ongeveer een half uur in haar gezelschap gelaten. Twee werden op krachtdadige wijze achtereenvolgens door haar afgewezen, en vermeden na eenige vergeefsche pogingen de sterke kaken van het schoone vrouwelijke exemplaar, dat ook zij niet overweldigen konden. Toen eindelijk een derde mannetje tot haar toegelaten werd, had zeer spoedig paring plaats; de copulatie duurde ongeveer een kwartier. Was zij worstelens-moede of had zij eindelijk den man harer keuze gevonden? . . Den volgenden dag werd dit mannetje ook afgewezen.

De vrouwelijke wesp werd daarop in een ruim verblijf met beukentakken gezet. Zij heeft na de paring slechts twee eieren gelegd en was tot verwondering en groot leedwezen van spreker den 1sten Juli reeds overleden. Zoowel van deze eitjes als uit een tiental parthenogenetische is niets terecht gekomen; van deze laatste begonnen er een paar iets op te zwellen, maar verder is de ontwikkeling der larven niet zoo gemakkelijk te volgen als in de op

---

1) Deze wespen bleven 15 tot 18 dagen in leven, dus langer dan de parthenogenetische.

wilgenblad gelegde eieren der *Cimbex lutea*. Het huidje van het beukenblad is donkerder en ondoorzichtig. De beukenbladeren hielden zich echter merkwaardig lang frisch; eerst den 12 en 13 Juli begonnen zij te verdorren en werden toen op vochtig gaas gelegd. De eitjes zagen er nog steeds normaal uit, en vermoedende dat de ontwikkelings-periode van deze eieren tot larven langer zou kunnen duren dan bij de eieren der wilgenwesp (waar zulks in '96 binnen 12 dagen plaats had) werden zij nog geruimen tijd met de meeste zorg behandeld, maar het heeft niet mogen gelukken uit de eieren der beukenwesp larven te verkrijgen. Het opkweeken uit het ei schijnt dus hier niet zoo gemakkelijk te gaan als dit bij de wilgenlarve het geval is. Misschien hebben de eitjes op de beukenbladeren ook in de vrije natuur meer van storende invloeden te lijden; de beukenlarve toch wordt veel minder aangetroffen dan de wilgenlarve Bij een der eitjes was de bladhuid doorzichtig geworden en kon men met de loupe een draadvormig wormpje waarnemen dat er zich met kronkelende bewegingen in voortbewoog en het ei vernielde.

4⁰. In het najaar van '96 had spreker van den heer ter Haar een cocon van eene *Trichiosoma* ontvangen, welke te Warga tegen een wilgentakje gevonden was. Den 2den April '97 verscheen hieruit een manlijke wesp. Vermoedende dat het een *Trichiosoma vitellinae* L. zou zijn trachtte spreker haar te determineeren, maar het bleek daarbij dat de wesp in sommige opzichten meer overeenkomst had met de *Trichiosoma lucorum* L. der berken. Het exemplaar werd aan Dr. J. Th. Oudemans ter hand gesteld en om raad gevraagd, waarop het antwoord luidde dat deze met de Warga'sche wesp ook geen raad wist. Intusschen ontving spreker later het opstel van Konow (Zie: *Wiener Entom. Zeit* XVI Jahrg. 1897 p. 137) waarin deze hymenopteroloog behalve *Trichiosoma vitellinae* L. nog twee andere soorten beschrijft *Trich. Latreillei* Leach en *Trich. silvatica* Leach, waarvan de larven ook op wilgen voorkomen. Een nader onderzoek zal misschien uit kunnen maken of deze soorten in Nederland aanwezig zijn. Met dankbetuiging aan den heer ter Haar houdt spreker zich aanbevolen voor verdere

toezending van bladwespenlarven — en wordt al terstond weder verblijd door de overhandiging eener *Trichiosoma*-larve op wilg te Warga gevonden!

5⁰. Ten slotte vermeldt spreker dat bij het zoeken naar bladwespenlarven eenige minder algemeen voorkomende rupsen door hem gevonden zijn, namelijk: te Enschede op berk *Notodonta dictaeoides* Esper; bij het Uddeler meer op heide een gewond exemplaar van *Vanessa C-album* L.; en te Arnhem in een stadstuin op kamperfoelie *Macroglossa bombyliformis* O.; onder eikenhakhout *Notodonta velitaris* Hfn.; op wilg de grijswitte varieteit van *Pygaera curtula* L., benevens de vlinder van *Harpyia furcula* L. ♀.

Ook werd hem eene rups van *Acherontia Atropos* L. gebracht welke volgens geloofwaardige verzekering van den brenger kool gegeten zou hebben. Er was een blad boerekool bij de rups, waaruit werkelijk stukjes gevreten waren; volgens den brenger was het geheel gaafrandig geweest. Spreker heeft het zelf niet waargenomen; de rups is terstond in den grond gekropen, en den 30sten Sept. '96 verscheen een flink uitgegroeide fraaie vrouwelijke vlinder.

De heer **Latiers** vermeldt de vangst van *Lycaena Arcas* v. Rottb. bij Roermond, welke vlinder nieuw voor de Nederlandsche fauna is.

De heer **A. C. Oudemans** vermeldt, dat hij reeds in Juni 1879 een *Cheyletus* op een *Fringilla chloris* vond, welke identisch bleek te zijn met *Acarus squamosus* de Geer, eene soort, die sedert 1778 niet weder gevonden werd. Eene beschrijving met afbeeldingen zal daarvan binnen kort in het Tijdschrift verschijnen.

Spreker wijst er op, dat Kramer in het Archiv für Naturgeschichte, Bd. 42, p. 65, 1876, met slechts enkele woorden melding maakt van een hart, dat hij bij *Gamasiden* zou gevonden hebben; sedert 1876 heeft echter Kramer niets naders over dat hart gepubliceerd. In 1885 vond Willibald Winkler dit hart weder; hij beschrijft het in zijn « Anatomie der Gamasiden » (Arbeiten aus dem Zoolo-

gischen Institute zu Wien, Bd. 7, Heft 3, 1888) als éénkamerig, met één paar ostia en met een naar voren loopende aorta. Spreker meent nu dit hart ook zelf gezien te hebben bij eene nympha van *Gamasus cervus*, waar het echter eenen geheel anderen vorm heeft; dan door Winkler van *Gamasus crassipes* wordt afgebeeld. Hij is voornemens hierop nader in ons Tijdschrift terug te komen.

Verder deelt spreker mede, dat hij uit eeníge waarnemingen moet besluiten, dat bij *Acari* eene vervelling plaats heeft, volkomen eender als bij alle andere Arthropoden, en dat de zg. ei-stadiums geheel verkeerd begrepen worden.

Eindelijk laat spreker teekeningen circuleeren van eene nieuwe Sarcoptide, hem door den heer S. A. Poppe, te Vegesack, toegezonden, en door dien heer op een vleermuis gevonden. Spreker vermeldt eenige bizonderheden uit het leven van dezen zonderlingen vorm, dien hij den naam wenscht te geven van *Nycteridocoptes Poppei*, en waarvan beschrijvingen en afbeeldingen binnen kort in ons Tijdschrift zullen verschijnen.

De heer **Leesberg** deelt het een en ander mede over de lijvige spaansche brochure van 400 pagina's 4° van Prof. F. Puga Borne uit Chili, welke brochure door Dr. van Hasselt in zijn stuk « Le venin des araignées », in ons tijdschrift werd besproken. Aan deze brochure ontbrak juist het meest interessante gedeelte, waarin de gevolgen van de beet van *Lathrodectus formidabilis* bij den mensch behandeld werden, en was het Dr. van Hasselt tot nu toe niet gelukt dit gedeelte in handen te krijgen. In den loop van dit jaar kwam echter in een antiquaar catalogus dit werk weder voor en thans 40 pagina's grooter met platen van Dr. Borne, doch het bleek nog niet compleet te zijn. Wel bevatte het thans eene duidelijke afbeelding van de bedoelde spin en eenige vrij wel mislukte photographiën, die spreker ter bezichtiging laat rondgaan.

Verder bespreekt de heer Leesberg eene kort geleden verschenen brochure van ons medelid Wasmann, getiteld: « Vergleichende Studien über das Seelenleben der Ameisen und der höhern Thiere », Freiburg 1897. Hij kan de lezing hiervan ten zeerste aanbevelen

en haalt een gedeelte, waarin een interessant voorbeeld van de dapperheid der mieren wordt vermeld, aan:

Aus Bengalen berichtet Rothney (Notes on Indian ants. p. 349, Transactions of the Entomological Society London 1889) «Eine mittelgrosze Arbeiterin einer groszen schwarzen Ameisenart (*Camponotus compressus*) band allein mit einer ganzen Kolonie einer kleinen rothen Ameise (*Solenopsis geminata*) an. Ohne ihren Platz zu verlassen blieb sie von 4½ Uhr nachmittags bis in die Nacht hinein vor dem Nesteingange der Solenopsis, packte die hervorkommenden Ameisen mit ihren Kiefern und biss sie entzwei. Endlich unterlag sie der Uebermacht und büsste ihre Tollkühnheit mit dem Leben, nachdem sie 150—200 ihrer Feinde getödtet hatte. Wir überlassen es den modernen Verehrern der Thierintelligenz diesem sechsbeinigen *Leonidas* ein Denkmal zu setzen».

De heer **ter Haar** vertoont een onontwikkeld wijfje van *Acherontia Atropos* L., dat uit eene overwinterde pop verkregen was door den heer Popta te Leeuwarden van eene rups afkomstig van Franeker. (Spreker heeft dit exemplaar aan Dr. J. Th. Oudemans ter sectie gezonden en later vernomen, dat de eieren eveneens onontwikkeld waren en even microscopisch klein als die van de najaarsvlinders).

Tevens laat spreker ter bezichtiging rondgaan een dipteron van Java, door den broeder van den heer Popta overgezonden. Het dier was geheel bezet met zwammen, die knodsvormig waren, met lange steelen.

Spreker wenscht verder zijne waarnemingen betreffende *Ephippigera vitium* Serv. mede te deelen. In de vergadering van 19 Januari 1896 (T. v. Ent. deel IXL, pag. LXXIV) deelt de heer van Rossum het voorkomen dezer soort tusschen Berg-en-Dal en Groesbeek mede. In October 1896 vond spreker haar zeer veelvuldig bij Nijmegen en scheen zij zich uit te breiden naar het Noorden in de richting van de stad. Vroeger heeft spreker deze soort aldaar nooit aangetroffen, hoewel hij vóór 1884 zeer geregeld en na dien tijd tot 1890 vrij veelvuldig bij Nijmegen verzameld heeft. Dit is dus wel een bewijs voor het zich snel verbreiden van deze soort.

Naar aanleiding van de mededeeling van den heer ter Haar over *Ephippigera vitium* Serv. zegt de heer **van Rossum**, dat hij inlichtingen heeft trachten te verkrijgen over het voorkomen dezer Locustide in de duitsche wijnbergen. Uit Traben berichtte men hem dat de sprinkhaan in de Moezel-streek onbekend was. Hij heeft zich toen gewend tot Dr. Göthe, directeur van de « Königlich Preussische Lehranstalt für Obst-, Wein- und Gartenbau » in Geisenheim. Een der leeraren van deze inrichting Dr. Christ antwoordde hem dat *Ephippigera vitium* Serv. aldaar in de wijnbergen niet aangetroffen wordt, maar in sommige jaren in groot aantal in den Elzas, Bourgondie en de omstreken van Parijs gevonden is. Intusschen blijkt uit eene verhandeling van Dr. Bertkau in Bonn (Tonapparat von *Ephippigerum vitium*) dat deze sprinkhaan aan den Rochusberg [1]) bij Bingen voorkwam; merkwaardig is het dat het insect daar nog niet overgebracht is naar den rechteroever van den Rijn. [2]) In ons land is dit wel het geval; het komt bij Arnhem op de Veluwe voor, en zal hier vermoedelijk per spoor aangevoerd zijn. (*Tijdsch. v. Ent.* Dl. XXXVII p. XXIII). De heer Mährlen, Weinbaulehrer te Bacharach, die zich in het najaar van '97 gedurende zes weken « als Reblaus-Untersucher ständig in den Weinbergen aufhalten wird » zal de goedheid hebben zijne bevindingen aan spreker mede te deelen.

Met een hartelijk woord van dank aan de leden, die door hunne mededeelingen de wetenschap verrijkt hebben, sluit de **Eere-Voorzitter** de vergadering.

Op de excursie, die den volgenden dag in de omstreken van Putten werd gehouden, werden o. a. de volgende soorten waargenomen:

1) Ook de heer ter Haar bezit exemplaren van den Rochusberg.

2) In 1877 werden echter door Bertkau exemplaren gevonden in het Niederwald bij Rüdesheim.

Coleoptera:

Acupalpus luteatus Duft.
Hydroporus melanarius St.
Ilybius aenescens Ths.
Stenus providus Er.
» picipes Steph.
» geniculatus Grav.
Bledius spectabilis Kr., langs de Schelde op zeeklei.
Heterocerus flexuosus Steph. langs de Schelde op zeeklei.
» fossor Kiesw. langs de Schelde op zeeklei.
Polydrosus chrysomela Ol., op Statice limonium.
» confluens Steph.
Acalyptus carpini Herbst.
Apion limonii Kirby, vele exemplaren op Statice limonium.
Strangalia attenuata L.
Cryptocephalus parvulus Müll.
» pini L.
Crepidodera salicariae Payk., gemeen op Lythrum salicariae.

Lepidoptera:

Ocneria monacha L, een ♀ met geelachtige voorvleugels kwam uit eene bij Putten gevonden pop.
Prothymia viridaria Clerck.
Fidonia clathrata L.
Asopia farinalis L
Endotricha flammealis W. V. *zeer* gemeen met de variëteiten bij Putten.
Scoparia frequentella Staint.
Crambus fascelinellus Hbn.
» contaminellus Hb. Zeer gewoon 's avonds op eene plaats aan de Schelde.
» perlellus Scop., met de beide variëteiten en overgangen daarnaar en één exemplaar dat naar de var. *rostellus* Laharpe uit Zwitserland trekt.

Nephopteryx abietella W.V.
Tortrix strigana Hbn.
Sciaphila longana Haw. met de var. I, luridalbana HS.
Conchylis vectisana Westw. en Humphr.
Penthina profundana W.V. in alle variëteiten, ook var III
Grapholitha incarnana Haw.
» adustana Hbn. met var. II.
Dichrorampha quaestionana Mann.
Gelechia luculella Hbn.
» dodecella L.
Ergatis ericinella Dup.
Lampros procerella W.V.
Coleophora fuscedinella Zell.

LIJST VAN DE LEDEN

DER

NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

op 17 Juli 1897,

MET OPGAVE VAN HET JAAR HUNNER TOETREDING, ENZ.

(De leden, die het Tijdschrift voor Entomologie ontvangen, zijn met een * aangeduid.)

BEGUNSTIGERS.

Mevrouw de Wed. Hartogh Heys van de Lier, geb. Snoeck, *Alexanderstraat* 23, te *'s Gravenhage*. 1868.

Dr. F. J. L. Schmidt, te *Rotterdam*. 1869.

Het Koninklijk Zoologisch Genootschap *Natura Artis Magistra* te *Amsterdam*. 1879.

Mr. J. Jochems, *Korte Vijverberg* 4, te *'s Gravenhage*. 1883.

De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te *Haarlem*. 1884.

Dr. J. G. M. Mastboom, *Westeinde* 140, te *'s Gravenhage*. 1887.

Mevrouw de Wed. Mr. J. Kneppelhout, geb. van Braam, *Hemelsche Berg*, te *Oosterbeek*. 1887.

Mevrouw M. Neervoort van de Poll, geb. Zubli, te *Rijsenburg*, (prov. *Utrecht*) 1887.

Mr. W. Albarda, *Bismarckstrasse* 24, te *Canstadt* (*Württemberg*). 1892.

Mevrouw A. Weber, geb. van Bosse, *Sarphatikade* 3, te *Amsterdam*. 1892.

Mejuffrouw S. C. M. Schober, Huize *Schovenhorst* te *Putten* (*Veluwe*). 1892.

W. P. van Wickevoort Crommelin, Huize *Wildhoef* te *Bloemendaal*. 1892.

Mevrouw J. M. C. Oudemans, geb. Schober, *Oosterpark* 52, te *Amsterdam*. 1892.

M. J. W. 's Gravesande Guicherit, *Huygensstraat* 14, te *'s Gravenhage*. 1892.

Mevrouw M. Ooster, geb. de Perrot, *Vondelstraat* 4, te *Amsterdam*. 1893.

A S. van Oldenborgh, *Velperplein* 9, te *Arnhem*. 1893.

Mr. F. Ooster, *Apeldoorn*. 1894.

Mr. L. E. van Petersom Ramring, *Wijk bij Duurstede*. 1894.

Mevr. de Vries, geb. de Vries, *Trompenberg*, te *Hilversum* 1895.

Mevr. de Wed. A. A. Lechner, geb. van Pelt, *Velperbinnensingel* 2a, te *Arnhem*. 1897.

Jhr. A. F. Meyer, *Parkstraat* 79, te *Arnhem*. 1897.

EERELEDEN.

Jhr. Dr. J. L. C. Pompe van Meerdervoort, te *Brussel*. 1864.

* Dr. Gustav L. Mayr, Professor aan de Hoogere Burgerschool te Weenen, III *Hauptstrasse* 75, te *Weenen*. 1867.

* R. Mac-Lachlan, F. R. S., *Westview*, *Clarendon Road*, *Lewisham*, S. E., te *Londen*. 1871.

* Dr. T. Thorell, voormalig Hoogleeraar in de Zoologie aan de Hoogeschool te *Upsala* in *Zweden*, thans wonende te *Helsingborg*, (*Zweden*).

* E. Baron de Selys Longchamps, *Boulevard de la Sauvenière* 34, te *Luik*. 1874.

* Mr. J. Herman Albarda, te *Leeuwarden*. 1893.

* Frederic Du Cane Godman, F. R. S., 10 *Chandos-street*, *Cavendish-square*, *London* W. 1893.

* Osbert Salvin, M. A., F. R. S., 10 *Chandos-street*, *Cavendish-square*, *London* W. 1893.

* F. M. van der Wulp, *Hugo de Grootstraat* 79, te *'s Gravenhage*. 1894.

CORRESPONDEERENDE LEDEN.

* Frederic Moore, *Claremont House*, *Avenue Road*, *Penge* (*Surrey*). 1864.

* Jhr. J. W. May, Consul-Generaal der Nederlanden, *Blenheim House*, *Parson's green Lane*, *Fulham* S. W., te *Londen*. 1865.

Dr. W. Marshall, Professor aan de Universiteit te *Leipzig*. 1872.

A. Fauvel, *Rue d'Ange* 16, te *Caen*. 1874.

Dr. O. Taschenberg, te *Halle a. S.* 1883.

A. W. Putman Cramer, 142 *West- 87 street*, te *New-York*. 1883.

Dr. F. Plateau, Professor der Zoologie aan de Hoogeschool te *Gend*. 1887.

A. Preudhomme de Borre, *Villa la Fauvette*, *Petit Saconnex*, te *Genève*. 1887.

S. H. Scudder, te *Cambridge* (*Mass.*) in *Noord-Amerika*. 1887.

Dr. L. Zehntner, Proefstation Oost-Java, te *Kagok-Tegal* (*Java*). 1897.

BUITENLANDSCHE LEDEN.

Comte Henri de Bonvouloir, *Avenue de l'Alma* 10, te *Parijs*. (1867—68). — Coleoptera.

* René Oberthür, *Faubourg de Paris* 44, te *Rennes* (*Ille-et-Vilaine*). *Frankrijk*. (1882—83). — Coleoptera, vooral Carabiciden.

* The Right Hon. Lord Th. Walsingham, M. A., F. R. S., *Eaton House* 66*a*, *Eaton-square*, *London* S. W. (1892—93). — Lepidoptera.

* Julius Weiss, te *Deidesheim* (*Rheinpfalz*). (1896—97).

GEWONE LEDEN.

Vinc. Mar. Aghina, Sacr. Ord. Praed., te *Huissen* (*Geld.*) — Algemeene Entomologie. (1875—76).

Dr. H. J. van Ankum, Hoogleeraar aan 's Rijks Universiteit te *Groningen*. — Algemeene Zoologie. (1871—72)

G. Annes, 3de *Helmersstraat* C, te *Amsterdam*. (1893—94).

Dr. J. F. van Bemmelen, Villa Martina, *Regentesselaan*, te *'s Gravenhage*. (1894—95).

K. Bisschop van Tuinen Hz., Leeraar aan de Hoogere Burgerschool en het Gymnasium te *Zwolle*. — Lepidoptera. (1879—80).

P. A. M. Boele van Hensbroek, *Zoutmansstraat* 10, te *'s Gravenhage*. — Bibliographie. 1894—95).

A. M. J. Bolsius, Praktizeerend Geneesheer op *Billiton*. (1876—77).

Dr. H. Bos, Leeraar aan 's Rijks Landbouwschool te *Wageningen*. — Formiciden. (1881—82).

Dr. J. Bosscha Jz., te *Sambas* op *Borneo*. — Coleoptera. (1882—83).

A. van den Brandt, te *Venlo*. — Inlandsche insecten. (1866—67).

* Mr. A. Brants, *Westervoortsche dijk* 1, te *Arnhem*. — Lepidoptera. (1865—66)

* Dr. J. Büttikofer, Directeur van de Diergaarde te Rotterdam. (1883—84).

Mr. R. Th. Bijleveld, *Voorhout* 88, te *'s Gravenhage*. — Algemeene Entomologie. (1863—64).

* M. Caland, Ingenieur van den Waterstaat, te *Alkmaar*. — Lepidoptera. (1892—93).

* A. Cankrien, *Oudendijk*, te *Rotterdam*. — Lepidoptera. 1868—69).

C. J. Dixon, Tandjong Poetoes Estate, *Langkat*, *Sumatra*. (1890—91).

* G. de Vries van Doesburgh, *Vuchterstraat* te *'s Hertogenbosch*. — Cicindelidae. (1888—89).

* Jhr Dr. Ed. J. G. Everts, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool, *Stationsweg* 79, te *'s Gravenhage*. — Europeesche Coleoptera. (1870—71).

* Jhr. J. B. Humalda van Eysinga, te *Wageningen*. (1896—97).

* Mr. A. J. F. Fokker, te *Zierikzee*. — Hemiptera. (1876—77).

Tiddo Folmer, *Nieuwe* 21, te *Utrecht*. (1896—97).

N. H. la Fontijn, te *Leeuwarden*. — Hymenoptera aculeata (1894—95).

* Dr. Henri W. de Graaf, *Vreewijk a. d. Vliet*, bij *Leiden*. — Anatomie. en Physiologie der Insecten. (1878—79).

G. M. de Graaf, *Heerengracht* 55, te *Leiden*. — Lepidoptera (1847—48).

Mr. H. W. de Graaf, *Duendelsstraat* 37, te *'s Gravenhage*. — Inl. Lepidoptera, bijzonder Microlepidoptera. (1847—48).

* H. W. Groll, *Spaarne* 20, te *Haarlem*. — Coleoptera. (1864—65).

W. K. Grothe, te *Zeist*. (1857—58).
* Dirk ter Haar, te *Warga*. — Lepidoptera en Orthoptera. (1879—80).
* H. F. Hartogh Heys, Huize *Randsbroek*, te *Amersfoort*. (1887—88).
* Dr. A. W. M. van Hasselt, *Amsterdamsche Veerkade* 15, te *'s Gravenhage*. — Araneïden. (1856—57).
L. W. Havelaar, *Wilhelminastraat* 21, te *Haarlem*. — Lepidoptera. (1887—88).
* F. J. M. Heylaerts, *Haagdijk*, B 377, te *Breda*. — Lepidoptera enz. (1866—67).
* Dr. J. van der Hoeven, *Witte-de-Withstraat* 53, te *Rotterdam*. — Coleoptera. (1886—87).
J. van den Honert, *Stadhouderskade* 126, te *Amsterdam*. — Lepidoptera. (1874—75).
* D. van der Hoop, *Scheepstimmermanslaan* 7, te *Rotterdam*. — Coleoptera. (1882—83).
Dr. R. Horst, Conservator bij 's Rijks Museum van natuurlijke historie, *Nieuwsteeg*, te *Leiden*. (1882—83).
Dr. M. Imans, te *Utrecht*. (1851—52).
J. Jaspers Jr., *Plantage Lijnbaansgracht* 11, te *Amsterdam*. — Inlandsche Insecten. (1880—81).
Dr. F. A. Jentink, Directeur van 's Rijks Museum van natuurlijke historie, *Rembrandt-straat*, te *Leiden*. (1878—79).
* J. C. J. de Joncheere, *Voorstraat*, D 368, te *Dordrecht*. — Lepidoptera. (1858—59).
N. A. de Joncheere, te *Dordrecht*. — Lepidoptera. (1886—87).
D. J. R. Jordens, *Sassenpoorterwal*, F 3471, te *Zwolle*. — Lepidoptera, (1863—64).
* Dr. F. W. O. Kallenbach, te *Rotterdam*. — Lepidoptera. (1868—69).
J. Z. Kannegieter, Assistent bij den heer Neervoort van de Poll. te *Rijsenburg*, (prov. *Utrecht*). (1889—90).
* K. J. W. Kempers, te *Nijkerk*. — Coleoptera. (1892—93).
Dr. C. Kerbert, Directeur van het Koninkl. Zoölogisch Genootschap *Natura Artis Magistra*, *Plantage Middenlaan*, *hoek Badlaan* 70, te *Amsterdam*. (1877—78).
W. O. Kerkhoven, te *Lochem*. (1845—46).
* J. Kinker, *Keizersgracht* CC 580, te *Amsterdam*. — Lepidoptera en Coleoptera indigena. (1860—61).
J. D. Kobus, te *Pasoeroean*, (*Java*) (1892—93).
* Dr. J. C. Koningsberger, Landbouw-Zoöloog aan 's Lands Plantentuin, te *Buitenzorg*. (1895—96).
H. J. H. Latiers, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te *Rolduc Kerkrade*. — Coleoptera en Lepidoptera. (1893—94).

* A. A. van Pelt Lechner, Burgemeester van *Zevenhuizen*, bij *Gouda*. — Lepidoptera. (1892—93).

* Mr. A. F. A. Leesberg, *Jan Hendrikstraat* 9, te *'s Gravenhage*. — Coleoptera. (1871—72).

Dr. Th. W. van Lidth de Jeude, Conservator bij 's Rijks Museum van natuurlijke historie, *Boommarkt*, te *Leiden*. — Anatomie der Insecten. (1883—84).

Dr. J. C. C. Loman, Leeraar aan het Gymnasium, *Vondelkade* 79, te *Amsterdam*. — Opilionidae. (1886—87).

P. J. Lukwel Jr., p. a. den Heer J. Zaal, te *Wageningen*. — Coleoptera. (1894—95).

* Dr. T. Lycklama à Nyeholt, *Westersingel* 83, te *Rotterdam*. — Lepidoptera (1888—89).

H. J. Lycklama à Nyeholt, *Westersingel* 83, te *Rotterdam*. (1896—97).

* Dr. J. G. de Man, te *Yerseke*. — Diptera en Crustacea. (1868—69).

J. ter Meulen Jrz., *Keizersgracht* 686, te *Amsterdam* (1893—94).

Dr. J. C. H. de Meijere, Conservator der entomologische en ethnographische Musea van het Kon. Zoöl. Genootschap „Natura Artis Magistra" *Oosterpark* 5, te *Amsterdam*. — Diptera. (1888—89).

Dr. G. A. F. Molengraaff, Buitengewoon hoogleeraar aan de Universiteit, *Oosterpark* 60, te *Amsterdam*. — Lepidoptera (1877—78).

* H. F. Nierstrasz, Phil. nat. stud., *Predikheerenstraat* 2, te *Utrecht*. — Lepidoptera (1890—91).

Dr. A. C. Oudemans Jsz., Leeraar aan de Hoogere Burgerschool, *Boulevard*, te *Arnhem* — Acarina (1878—79).

* Dr. J. Th. Oudemans, Conservator der Zoölogische Musea van de Universiteit, *Oosterpark* 52, te *Amsterdam*. — Macrolepidoptera, Hymenoptera, Thysanura en Collembola (1880—81).

J. D. Pasteur, Inspecteur der Telegrafie, te *Buitenzorg*, *Java* (1894—95).

* Dr. E. Piaget, *aux Bayards*, *Neuchâtel* (*Zwitserland*). — Diptera en Parasitica (1860—61).

* Mr. M. C. Piepers, Oud-Vicepresident van het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië, *Noordeinde* 10*a*, te *'sGravenhage*. — Lepidoptera (1870—71).

* J. R. H. Neervoort van de Poll, Huize Beukenstein, te *Rijsenburg* (prov. *Utrecht*). — Coleoptera (1883—84).

* Dr. P. H. J. J. Ras, *Velperweg* 56*a*, te *Arnhem* (1876—77).

Dr. N. W. P. Rauwenhoff, Oud-hoogleeraar aan 's Rijks Universiteit te *Utrecht*. — Algemeene Zoologie (1866—67).

H. C. Redeke, Phil. nat. cand., *Singel* 54, te *Amsterdam*. — Cecidiën (1893—94).

Dr. C. L. Reuvens, Conservator bij 's Rijks Museum van natuurlijke historie te *Leiden* (1889—90).

L. J. van Rhijn, te *Bergen op Zoom*. — Macrolepidoptera (1894—95).

* C. Ritsema Cz., Conservator bij 's Rijks Museum van natuurlijke historie, *Rapenburg* 94, te *Leiden*. — Algemeene Entomologie (1867—68).

Dr. J. Ritzema Bos, Buitengewoon hoogleeraar aan de Universiteit, *Roemer Visscherstraat* 3, te *Amsterdam*. — Oeconomische Entomologie (1871—72).

* Mr. E. A. de Roo van Westmaas Huize *Daalhuizen*, te *Velp*. — Lepidoptera (1855—56).

* G. van Roon, *Zwartjanstraat* 33, te *Rotterdam*. — Coleoptera (1895—96).

* Dr. A. J. van Rossum, *Eusebius-plein* 25, te *Arnhem*. — Cimbices enz. (1872—73).

Dr. R. H. Saltet, Hoogleeraar aan de Universiteit, *Nicolaas Witsenkade* 48, te *Amsterdam* (1882—83).

M. M. Schepman, te *Rhoon*. — Neuroptera (1871—72).

* P. J. M. Schuyt, *van Vollenhovenstraat* 60, te *Rotterdam*. — Lepidoptera (1890—91).

G. A. Six, *De Ruiterstraat* 65, te *'s Gravenhage*. — Hymenoptera (1852—53).

* P. C. T. Snellen *Wijnhaven* (Noordzijde) 45, te *Rotterdam*. — Lepidoptera (1851—52).

J. B. van Stolk, villa *Jarpa*, *Hoogeweg* te *Scheveningen* — Lepidoptera. (1871—72).

* P. T. Sijthoff, Administrateur op de kina-plantage *Kertamanah*, in de afdeeling *Bandoeng*, Preanger regentschappen, *Java*. — Coleoptera (1878—79).

H. Uijen, *Priemstraat*, te *Nijmegen*. — Lepidoptera (1875—76).

* Mr. D. L. Uyttenbogaart, *Keizersgracht* 547, te *Amsterdam*. — Coleoptera (1894—95).

* Dr. M. C. VerLoren van Themaat, Huize *Scholhorst*, te *Hoogland* bij *Amersfoort*. — Algemeene Entomologie (1845—46).

J. Versluys jr., Assistent aan het Zoölogisch Laboratorium, *Plantage Middenlaan* 80, te *Amsterdam*. — Coleoptera en Macrolepidoptera. (1892—93).

* Dr H. J. Veth, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool, *Stationsweg* 20, te *Rotterdam*. — Algemeene Entomologie, vooral Coleoptera. (1864—65).

Johan P. Vink, te *Nijmegen*. — Lepidoptera. (1883—84).

A. A. Vorsterman van Oijen, te *Rijswijk*. (1892—93).

* H. A. de Vos tot Nederveen Cappel, te *Apeldoorn*. — Lepidoptera. (1888—89).

* Joh. de Vries, *P. C. Hooftstraat* 82, te *Amsterdam*. — Lepidoptera. (1884—85).

Erich Wasmann, S. J., te *Exaeten* bij *Roermond*. — Myrmekophilen en Termitophilen. (1886—87).

H. L. Gerth van Wijk, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te *Middelburg*. — Hymenoptera aculeata. (1874—75).
Dr. Max C. W. Weber, Hoogleeraar aan de Universiteit, *Sarphatikade* 3, te *Amsterdam*. (1886 –87).
W. A. F. Zack, te *Apeldoorn*. — Macrolepidoptera. (1894—95).

BESTUUR.

President. P. C. T. Snellen.
Vice-President. Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts.
Secretaris. D. van der Hoop.
Bibliothecaris. C. Ritsema Cz. *)
Penningmeester. H. W. Groll.

COMMISSIE VAN REDACTIE VOOR HET TIJDSCHRIFT.

P. C. T. Snellen.
Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts.
Mr. A. F. A. Leesberg.

---

*) Alle pakketten, bestemd voor de bibliotheken der Vereeniging, te zenden aan het adres van de Bibliotheek der Nederl. Entomologische Vereeniging.

Gebouw der „Maatschappij tot Nut van 't algemeen".
Kamer n°. 9.
Steenschuur.
Leiden.